

Sygn. akt II PZ 10/22

POSTANOWIENIE

Dnia 14 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Leszek Bielecki

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z powództwa T. M.
przeciwko P. Spółka Akcyjna
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 lutego 2023 r.,
zażalenia powoda na wyrok Sądu Okręgowego w Koninie
z dnia 12 kwietnia 2022 r., sygn. akt III Pa 7/22,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Koninie wyrokiem z 12 kwietnia 2022 r. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w Koninie z 28 grudnia 2021 r. i zniósł postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością tj. od dnia 10 listopada 2021 r. i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Koninie do ponownego rozpoznania.

Uchylając zaskarżony apelacją wyrok Sądu pierwszej instancji i znosząc częściowo postępowanie przed tym Sądem, Sąd Okręgowy uznał, że apelacja pozwanego podlegała uwzględnieniu, jednakże nie z uwagi na podniesione zarzuty, lecz z uwagi na stwierdzenie, że zaskarżony wyrok został wydany w warunkach nieważności postępowania.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że stosownie do art. 379 pkt 4 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy. Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji był niewłaściwie obsadzony od dnia 10 listopada 2021 r., gdyż od tego dnia przewodniczący sędzia M.J. został powołany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku wyższego szczebla, to jest na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego w Koninie. Sprawa trafiła do referatu sędziego M.J. w dniu 22 sierpnia 2019 r., jednakże w dniu 10 listopada 2021 r. został on powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego. Ponadto nie został oddelegowany do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Rejonowym w Koninie na podstawie art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej jako p.u.s.p.), a Kolegium Sądu Okręgowego w Koninie nie podjęło decyzji w przedmiocie zwolnienia sędziego z obowiązku rozpoznania części lub wszystkich spraw przydzielonych mu w dotychczasowym miejscu służbowym. Tymczasem wskutek powołania na nowe stanowisko sędziowskie sędzia M.J. nie tylko zmienił miejsce służbowe, w którym dotychczas pełnił urząd sędziego sądu powszechnego, ale stał się sędzią sądu wyższej instancji. W konsekwencji zmienił się zakres jego kompetencji do rozpoznawania spraw sądowych, w związku z czym stracił on uprawnienie do dalszego orzekania w Sądzie Rejonowym w Koninie, w którym pełnił służbę sędziowską przed powołaniem go na stanowisko sędziego Sądu Okręgowego w Koninie. Tym samym nie mógł już orzekać w niniejszej sprawie poczynawszy od dnia powołania na nowe stanowisko sędziowskie, tj. od dnia 10 listopada 2021 r.

Sąd drugiej instancji podkreślił także, że odmiennego wniosku nie można wyprowadzić z treści art. 47b § 4 p.u.s.p., który wyraża zasadę niezmienności składu orzekającego. W myśl tego przepisu zmiana miejsca służbowego sędziego lub delegowanie do innego sądu oraz zakończenie delegowania nie stanowi przeszkody do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym albo miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia. Przepis ten nie ma natomiast zastosowania do zmiany miejsca służbowego na skutek awansu sędziego do sądu wyższej instancji, ponieważ

obejmuje wyłącznie sytuacje związane ze zmianą miejsca służbowego w określonych w nim wypadkach, a więc gdy mimo zmiany miejsca służbowego sędzia w dalszym ciągu orzeka jako sędzia sądów danego szczebla, np. sędzia sądu rejonowego albo gdy sędzia zostaje delegowany na określony czas do innego sądu. W konsekwencji art. 47b § 4 p.u.s.p. nie może stanowić podstawy do orzekania przez sędziego w sprawach niemieszczących się w zakresie rzeczowym wynikającym z aktu powołania na określone stanowisko sędziowskie. W związku z tym orzekanie przez sędziego sądu wyższej instancji w sądzie niższej instancji jest dopuszczalne jedynie na podstawie delegacji określonej w art. 77 pkt 1 p.u.s.p.

Sąd Okręgowy stwierdził ponadto, że Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 marca 2020 r. III CZP 68/19 (LEX nr 2823785) analizował kwestię, czy w przypadku, gdy w sądzie niższej instancji orzeka sędzia nominowany do sądu wyższej instancji bez stosownej delegacji na podstawie art. 77 p.u.s.p. zachodzi przyczyna nieważności postępowania ze względu na sprzeczność składu sądu z przepisami prawa określona w art. 379 pkt 4 k.p.c., i wyraził pogląd, że przyczynę nieważności postępowania należy rozumieć szeroko i obejmuje ona nie tylko orzekanie przez sąd w składzie innym niż wynikający z przepisów prawa, lecz także jako udział w składzie sądu osoby nieuprawnionej do orzekania. W konsekwencji może to być zatem nie tylko osoba niemająca w ogóle uprawnień do orzekania, ale także osoba niemająca uprawnień do orzekania w danej sprawie lub w danym sądzie. Sąd Najwyższy zaznaczył przy tym, że powołanie sędziego na podstawie art. 55 § 1 p.u.s.p. przez Prezydenta RP nadaje mu władzę sądowniczą, Prezydent wyznacza sędziemu miejsce służbowe, co wyznacza obszar jurysdykcyjny. Sędzia jest powoływany na określone stanowisko służbowe, które określa rzeczowy zakres jurysdykcji wynikający z przepisów postępowania cywilnego. Sędzia sądu okręgowego nie może więc wykonywać jurysdykcji sędziego sądu rejonowego, chyba że ustawa jednoznacznie tak stanowi np. w przypadku delegacji sędziego. Rzeczowe zakresy władzy sądowniczej sędziów na różnych stanowiskach wykluczają się. Natomiast zmiana rzeczowego zakresu władzy sądowniczej może nastąpić tylko przez zmianę stanowiska sędziego. Sąd Najwyższy przywołał też art. 47b § 4 i art. 47b § 5 p.u.s.p. i wyjaśnił, że przepisy te nie mają w ogóle zastosowania do sytuacji zmiany miejsca służbowego na skutek awansu sędziego

do sądu wyższej instancji, gdyż ograniczają się do sytuacji, gdzie mimo zmiany miejsca służbowego sędzia w dalszym ciągu orzeka jako sędzia sądów danego szczebla np. sędzia sądu rejonowego albo gdy sędzia zostaje delegowany na określony czas do innego sądu. Przepis art. 47b § 4 p.u.s.p. nie zawiera również delegacji ustawowej do rozpoznawania spraw poza zakresem rzeczowym określonym aktem powołania. Sędzia powołany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku wyższego szczebla nie jest zatem sędzią uprawnionym na podstawie art. 47b p.u.s.p. do rozpoznawania spraw w dotychczasowym miejscu służbowym po dniu powołania i bez delegacji, o której mowa w art. 77 § 1 pkt 1 tej ustawy.

Powód T. M. wniósł do Sądu Najwyższego zażalenie na wyrok Sąd Okręgowy w Koninie z dnia 12 kwietnia 2022 r., zaskarżając ten wyrok i zarzucając naruszenie art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 47b § 1, 2, 4 i 5 oraz art. 55 § 4 p.u.s.p., poprzez błędnie poczynione ustalenia, że w sprawie doszło do nieważności postępowania polegającej na sprzeczności składu Sądu orzekającego w pierwszej instancji z przepisami prawa, gdyż sędzia M.J. z chwilą powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku wyższego szczebla, tj. Sądu Okręgowego w Koninie utracił uprawnienia do pełnienia czynności sędziego w dotychczasowym sądzie, to jest w Sądzie Rejonowym w Koninie, a w efekcie czego Sąd uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Koninie do ponownego rozpoznania.

Powołując się na tak sformułowany zarzut, żalący się wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Koninie w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego jej rozpoznania z zasądzeniem kosztów postępowania apelacyjnego; oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa advokackiego według norm przepisanych”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznawane w niniejszym postępowaniu zażalenie nie jest uzasadnione.

Wstępnie Sąd Najwyższy pragnie podkreślić, że w jego orzecznictwie wielokrotnie wyjaśniano już, rozważając charakter zażalenia uregulowanego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., że kontrola dokonywana w ramach tego środka zaskarżenia powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że w postępowaniu toczącym się na skutek opartego na powołanym przepisie zażaleniu na orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia nieważności postępowania przez sąd drugiej instancji, a jeżeli przyczyną orzeczenia kasatoryjnego były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c. - bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji i czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Innymi słowy, Sąd Najwyższy bada, czy rzeczywiście sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo czy rzeczywiście wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana w taki sposób kontrola ma przy tym charakter czysto procesowy, co oznacza, że Sąd Najwyższy nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest bowiem środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia, zarezerwowanej wyłącznie do przeprowadzenia w postępowaniu kasacyjnym. Z tej przyczyny odmienne ujęcie zakresu kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. trzeba uznać za niedopuszczalne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12; z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12; z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12; z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12; z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13; z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CZ 21/13 i z dnia 23 maja 2013 r., IV CZ 50/13, niepublikowane).

Uwzględniając te wstępne uwagi, Sąd Najwyższy stwierdza, że jak jednoznacznie wynika z treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku, został on oparty

na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. z powodu stwierdzenia przez Sąd drugiej instancji nieważności części postępowania przed Sądem pierwszej instancji przeprowadzonego poczynając od dnia 10 listopada 2021 r., będącej efektem niewłaściwej (sprzecznej z przepisami prawa) obsady tego Sądu. W tym dniu prowadzący to postępowanie, a następnie wyrokujący w sprawie sędzia M.J. został bowiem powołany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego w Koninie i nie był równocześnie oddelegowany do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Rejonowym w Koninie na podstawie art. 77 § 1 p.u.s.p.

Zdaniem Sądu Najwyższego, stanowisko zaprezentowane przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku zasługuje na aprobatę. Sąd Najwyższy w obecnym składzie również w pełni akceptuje pogląd prawny wyrażony w uchwale z dnia 13 marca 2020 r., III CZP 68/19 (OSNC 2020 nr 11, poz. 97), w myśl którego sędzia powołany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku wyższego szczebla nie jest sędzią uprawnionym na podstawie art. 47b p.u.s.p. do rozpoznawania spraw w dotychczasowym miejscu służbowym po dniu powołania i bez delegacji, o której mowa w art. 77 § 1 pkt 1 tej ustawy. Podziela także towarzyszącą temu pogładowi argumentację, obszernie przytoczoną w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku, w ramach której za szczególnie istotne uznaje dodatkowo przypomnienie, że użyty w art. 47b p.u.s.p. zwrot „miejsce służbowe sędziego” (zwane również siedzibą) oznacza konkretny sąd, który obejmuje obszar, w którym sędzia może sprawować władzę, a zatem określa zakres tej władzy, czyli obszar oraz rodzaj spraw wynikający z przepisów o właściwości rzeczowej.

Zdaniem Sądu Najwyższego w obecnym składzie, wymaga ponadto podkreślenia, że zgodnie z art. 55 § 2 p.u.s.p. sędziowie sądów powszechnych są powoływani na stanowiska: 1) sędziego sądu rejonowego; 2) sędziego sądu okręgowego; 3) sędziego sądu apelacyjnego. Sędzia jest zatem powoływany na konkretne stanowisko służbowe, które określa rzeczowy zakres jego jurysdykcji wynikający z przepisów postępowania cywilnego (art. 16 k.p.c. i art. 17 k.p.c.) lub postępowania karnego (art. 24-26 k.p.k.). Należy również zaznaczyć, że stosownie do art. 55 § 3 p.u.s.p. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, powołując do pełnienia

urzędu na stanowisku sędziowskim, wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego, którego zmiana może być dokonana bez zmiany stanowiska w przypadkach i w trybie określonych w art. 75 (to jest skutek przeniesienia na podstawie decyzji Ministra Sprawiedliwości). Może mieć też charakter czasowy (w tym na czas nieokreślony) na podstawie delegacji, o której mowa w art. 77 p.u.s.p. przy czym delegacja może dotyczyć między innymi pełnienia obowiązków sędziego zarówno w sądzie równorzędnym, jak i niższym lub (w szczególnie uzasadnionych przypadkach) w sądzie wyższym (art. 77 § 1 pkt 1 powołanej ustawy). Z kolei w myśl art. 55 § 4 p.u.s.p. sędzia może orzekać we wszystkich sprawach w swoim miejscu służbowym, a w innych sądach w przypadkach określonych w ustawie (jurysdykcja sędziego). Zajmowane przez sędziego stanowisko (sędziego sądu rejonowego, okręgowego bądź apelacyjnego) trzeba zatem wyraźnie odróżnić od miejsca służbowego, którym jest sąd, do którego sędzia został powołany. Z całą pewnością nie są to bowiem pojęcia tożsame. Dlatego sędzia sądu okręgowego nie może wykonywać jurysdykcji sędziego sądu rejonowego, ponieważ zakresy władzy sądowniczej sędziów na różnych stanowiskach wykluczają się, chyba że ustawa jednoznacznie pozwala na wykonywanie przez sędziego czynności jurysdykcyjnych w sądach różnego szczebla (w różnych miejscach służbowych), a taka sytuacja występuje np. w przypadku delegacji sędziego na podstawie powołanego wcześniej art. 77 p.u.s.p.

Biorąc to pod uwagę, Sąd Najwyższy stwierdza, że przywołany przez żalącego się art. 47b p.u.s.p. nie dawał sędziemu M.J. uprawnień do dalszego prowadzenia postępowania w niniejszej sprawie, a także wyrokowania w niej poczynając od dnia, w którym wymieniony sędzia został powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego w Koninie, to jest od dnia 10 listopada 2021 r., skoro powołanie to zawierało wyznaczenie miejsca służbowego właśnie w tym Sądzie, natomiast nie towarzyszyła mu delegacja do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Rejonowym w Koninie, udzielona na zasadach i w trybie przewidzianym w art. 77 p.u.s.p. Takich uprawnień nie dawał temu sędziemu również art. 55 § 4 p.u.s.p. jeśli zważyć, że - jak zostało to już wcześniej podniesione - powołany przepis uprawniał go do sprawowania czynności sędziowskich jedynie w miejscu służbowym określonym (wyznaczonym) przez

Prezydenta RP w akcie powołania, to jest w Sądzie Okręgowym w Koninie. Użyte w tym przepisie sformułowanie „a w innych sądach w przypadkach określonych w ustawie” należy bowiem wiązać jedynie z omówionymi już instytucjami przeniesienia służbowego oraz delegacji.

Ma zatem rację Sąd drugiej instancji, przyjmując, że dokonane przez sędziego M.J. czynności orzecznicze w niniejszej sprawie poczynając od dnia 10 listopada 2021 r. sprawiały, że skład Sądu pierwszej instancji był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., co powodowało nieważność postępowania w odniesieniu do wszystkich czynności przeprowadzonych od tego dnia, a w konsekwencji uzasadniało uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia.